

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τμήμα Φυσικής
Εξετάσεις στη Θεωρία της Ειδικής Σχετικότητας
31 Μαρτίου 2006

Θέμα 1: Φωτόνιο κινείται ως προς το σύστημα Σ στην κατεύθυνση $\hat{x}\cos\phi + \hat{y}\sin\phi$, όπου $\hat{x}, \hat{y}$ τα μοναδιαία διανύσματα στους αντίστοιχους άξονες. Το φωτόνιο προσκρούει σε τέλειo κάτοπτρο η επιφάνεια του οποίου είναι παράλληλη με το επίπεδο (y, z) και το οποίο κινείται με ταχύτητα $u\hat{x}$. (α) Να βρεθεί η γωνία ϕ' που θα σχηματίζει η διεύθυνση κίνησης του φωτονίου στο σύστημα Σ με τον άξονα x μετά την ανάκλασή του φωτονίου στο κάτοπτρο. (β) Διερευνήστε αν $|\phi| > |\phi'|$ ή $|\phi| < |\phi'|$ ανάλογα με το πρόσημο της u .

Θέμα 2: Ένα διαστημόπλοιο αναχωρεί από ένα διαστημικό σταθμό κινούμενο κατά μήκος της κοσμικής γραμμής

$$x = \frac{1}{a} \cosh(a\tau) \quad , \quad ct = \frac{1}{a} \sinh(a\tau)$$

όπου a μια σταθερά και τ ο ιδιόχρονος του διαστημοπλοίου. (α) Σχεδιάστε σε ένα διάγραμμα $ct - x$ την κοσμική αυτή γραμμή. (β) Δείξτε ότι η παραπάνω κοσμική γραμμή είναι σε κάθε σημείο της χρονοειδής (υπολογίστε την τετραταχύτητα). (γ) Υπολογίστε την τετραεπιτάχυνση του διαστημοπλοίου, είναι χωροειδές ή χρονοειδές τετράνυσμα; (δ) Υποθέστε ότι κάθε δευτερόλεπτο από τη στιγμή της εκκίνησής του διαστημοπλοίου $\tau = t = 0$, εκπέμπεται ένα φωτεινό σήμα προς την κατεύθυνση κίνησης του διαστημοπλοίου x , από τη βάση εκτόξευσης του διαστημοπλοίου $x = 1/a$. Δείξτε ότι το πολύ $1/(a \cdot c \cdot 1\text{sec})$ σήματα τέτοια θα φθάσουν τελικά στο διαστημόπλοιο.

Θέμα 3: Ένα σωματίδιο μάζας m και κινητικής ενέργειας T προσκρούει σε δεύτερο ίδιο σωματίδιο και τα δύο σωματίδια συνενώνονται σε ένα. (α) Δείξτε ότι το συσσωμάτωμα έχει μεγαλύτερη μάζα από $2m$. (β) Ποια η ταχύτητα του νέου σωματιδίου; (γ) Το νέο σωματίδιο διασπάται αυθόρμητα σε δύο σωματίδια ίσης μεταξύ τους μάζας. Ποια είναι η μέγιστη δυνατή αυτή μάζα;

Θέμα 4: Ως προς ένα αδρανειακό σύστημα αναφοράς $\Sigma^{(0)}$, το σύστημα $\Sigma^{(1)}$ κινείται με ταχύτητα v κατά τον x -άξονα. Το σύστημα $\Sigma^{(2)}$ κινείται ως προς το $\Sigma^{(1)}$ με ταχύτητα v κατά τον x -άξονά του, κοκ. Έστω τέλος το $\Sigma^{(n)}$ κινείται ως προς το $\Sigma^{(n-1)}$ με ταχύτητα v κατά τον x -άξονά του. Υπολογίστε την ταχύτητα V του $\Sigma^{(n)}$ ως προς το $\Sigma^{(0)}$. [Υπόδ.: Δείξτε ότι δυο τυποποιημένοι μετασχηματισμοί προώθησης γραμμένοι με τη μορφή υπερβολικών τριγωνομετρικών συναρτήσεων ($\tanh\phi = v/c$, $\cosh\phi = \gamma$, $\sinh\phi = \gamma v/c$) δρώντας διαδοχικά με αντίστοιχες γωνίες - "γρηγοράδες" ϕ_1, ϕ_2 οδηγούν σε ένα μετασχηματισμό προώθησης με αντίστοιχη γωνία $\phi_1 + \phi_2$.]

Θέμα 5: Έστω ένα Η/Μ πεδίο του οποίου η ένταση του ηλεκτρικού πεδίου σε κάθε σημείο είναι $\vec{E}(\vec{x}, t)$ και του μαγνητικού πεδίου είναι $\vec{B}(\vec{x}, t)$, σε ένα δοσμένο αδρανειακό σύστημα αναφοράς Σ . (α) Δείξτε ότι παρόλο που οι συνιστώσες του ηλεκτρικού και του μαγνητικού πεδίου αλλάζουν σε ένα άλλο σύστημα αναφοράς που κινείται σε σχέση με το πρώτο, οι ποσότητες $\vec{E} \cdot \vec{B}$ και $\vec{E}^2 - c^2 \vec{B}^2$ παραμένουν αναλλοίωτες. (β) Έστω σε ένα σύστημα Σ το Η/Μ κύμα

$$\vec{E} = \hat{y}A \cos(\omega t - \omega x/c) \quad , \quad \vec{B} = \hat{z}(A/c) \cos(\omega t - \omega x/c).$$

Υπολογίστε τις συνιστώσες του σε ένα σύστημα που κινείται ως προς το Σ με ταχύτητα $v\hat{x}$. Δείξτε ότι στο νέο σύστημα η μορφή του πεδίου διατηρείται ίδια. Μετατρέποντάς και τα x, t σε x', t' υπολογίστε και την αλλαγή συχνότητας του Η/Μκού κύματος.

Δίδονται οι τύποι μετασχηματισμού των πεδίων.

$$\begin{aligned} \mathbf{E}'_{\parallel} &= \mathbf{E}_{\parallel}, & \mathbf{E}'_{\perp} &= \gamma(\mathbf{E}_{\perp} + \mathbf{u} \times \mathbf{B}) \\ \mathbf{B}'_{\parallel} &= \mathbf{B}_{\parallel}, & \mathbf{B}'_{\perp} &= \gamma(\mathbf{B}_{\perp} - \frac{1}{c^2} \mathbf{u} \times \mathbf{E}) \end{aligned}$$

Να γραφούν τα 4 από τα 5 θέματα. Καλή σας επιτυχία.